

Писаренко Е. Вербализация женских образов в художественной плоскости произведения Р. Иваничука «Хресна проща».

Статья посвящена когнитивному подходу к изучению творчества Р. Иваничука современного периода. В исследовании проанализировано средства вербализации женских персонажей как часть общего языкового образа человека в исторической романистике указанного автора, а также языковое выражение лексико-семантического наполнения физической и ментальной характеристики лиц женского пола. Рассмотрены основные типологические особенности феминных образов в связи с лексическими средствами их экспликации, определены корреляционные отношения между портретными характеристиками и их отражением в мировосприятии носителя соответствующей ментальности. Обращено внимание на соответствие языковых женских образов идеалам эпохи. Проанализировано функцию ключевых дистрибутивов для обозначения характеров при создании образов и определении статуса героев. Раскрыто влияние ментальных особенностей украинской нации на создание характеров и отражение определяющих черт в изображении внешних и внутренних особенностей феминных персонажей.

Ключевые слова: языковой образ, женщина, художественно-языковое наполнение, авторские характеристики, Роман Иваничук

Pysarenko K. Verbalization of Feminine Images in the R. Ivanychuk's Novel "Godmother Pilgrimage".

The article is devoted to the cognitive approach to the study of R. Ivanychuk's creativity of modern period. The research is analyzed the verbalization of female characters as part of general human image in the historical novels of these authors, as well as linguistic expression lexical-semantic content of the physical and mental characteristics of females. The basic typological features feminine images are analyzed due to their lexical means of explication, the correlation between portrait features and their reflection in the worldview of carrier mentality is defined. The author pay attention to the conformity of the lingual female characters to the ideals and standards of the depicted era. The function of key distribution to describe the characters in the image creation and determining the status of heroes is also analyzed. The impact of mental peculiarities of the Ukrainian nation on character creation and reflection of the defining features of the depiction of external and internal signs of feminine characters are revealed

Key words: language image, woman, artistic and linguistic content, author's characteristics, Roman Ivanychuk

Вiкторiя Тесля
(Черкаси)

УДК 811.112.2'373.47

ЕМОТИВНІ ВИГУКИ В СУЧАСНІЙ НІМЕЦЬКІЙ МОВІ ЯК ЗАСІБ ВИРАЖЕННЯ ЕМОЦІЙ І ПОЧУТТІВ ЛЮДИНИ

Статтю присвячено вивченню емотивних вигуків у сучасній німецькій мові. Звернення до цієї тематики видається плідним для розкриття вербалізації емоцій і почуттів людини за допомогою досліджуваних лексичних одиниць. Емоції й почуття в мові передають емотиви: іменники, дієслова, прикметники та прислівники. Однак вираження емоцій для названих частин мови є вторинною функцією. Передавання емоцій у чистому вигляді притаманне вигукам, які є зрозумілими всім носіям мови. Мовець, виражаючи емоцію, вказує на ставлення до предмета мовлення й впливає на емоції і почуття слухача. Емотивні вигуки відображають різні психічні стани. Більшість цих вигуків є багатозначними. Їхня семантика розкривається за допомогою певної мовленнєвої ситуації або контексту, тобто один вигук може містити кілька сем, часто навіть протилежних. Ці особливості слід урахувувати під час розподілу вигуків на семантичні групи. Так, емотивні вигуки класифіковано на ті, що передають: 1) позитивні емоційні реакції – ніжність, радість, полегшення, захоплення; 2) негативні емоційні стани – біль, нарікання, печаль, сум, страх, огиду; 3) амбівалентні – здивування, байдужість, співчуття; 4) невизначені – сумнів, недовіру.

Ключові слова: емоції, емотиви, емотивні вигуки, семантика, семантичні групи, позитивні, негативні, амбівалентні, невизначені емоційні стани.

Постановка проблеми. Антропоцентричне спрямуванням сучасної лінгвістики на вивчення взаємозв'язків мови з емоційною сферою людини й потреба глибшого вивчення проблем вербалізації емоцій та почуттів людини зумовлюють це дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вигуки вивчалися із семантико-граматичної, функціональної (В. В. Виноградов), семантичної (О. І. Германович) і структурної (В. Т. Косов)

позицій. Ці аспекти знайшли відображення в працях M. Schwarz-Friesel (німецька мова), Ch. Yang (німецька та китайська мови), О. В. Каптюрова (англійська мова), Л. К. Парсієва (російська та осетинська мови), Х. З. Юсупова (кумицька мова), Т. В. Денисова (чуваська мова).

Метою статті є уточнення семантичної класифікації емотивних вигуків у сучасній німецькій мові.

Емотивні вигуки – це мовні одиниці, які вказують на ставлення комунікантів до об'єктів, предметів, явищ, подій навколишньої дійсності.

Наприклад, певна емоція до X виникає в результаті позитивної, негативної, амбівалентної або невизначеної оцінки суб'єктом докіль, оскільки емоція – це оцінка суб'єктом об'єкта світу [4, с. 8]. Емоція завжди передбачає оцінку, проте оцінка не завжди має емоційний характер. Виділяють два види оцінки – раціональну й емоційну. У відповідь на емоційну оцінку об'єкта, який впливає на суб'єкт оцінки, виникає емоційний тон як нераціональне сприйняття чи несприйняття. Раціональна оцінка може бути або позитивною, або негативною. Емоційна має такі різновиди: позитивна, негативна, амбівалентна і невизначена [1, с. 49]. Оцінка реалізується в компоненті значення слова, який називають оцінністю. Оцінність як компонент конотативного аспекту значення слова – це засіб досягнення експресивності слова. Оцінність – це обов'язковий елемент емотивності. Поєднання цих компонентів значення в семантиці вигуків зумовлює їхню експресивність. Позитивна оцінка є показником відповідності об'єкта оцінювання потребам людини, а негативна – невідповідності [2, с. 20–21].

За подвійної (амбівалентної) оцінки задоволення і незадоволення поєднуються й переходять одне в одне. Подвійність емоцій пояснюється тим, що реальні предмети, особи, власні дії, а тим більше життєві ситуації за змістом є дуже складними, зв'язки людини з ними нерідко не вичерпуються якимось одним елементарним ставленням [там само, с. 57].

Невизначеність – це короткочасна емоційна реакція. Невизначена емоція відрізняється нестійкістю й нетривалістю і легко переходить у позитивне, негативне або амбівалентне ставлення до об'єкта [1, с. 50].

Отже, позитивна, негативна, амбівалентна або невизначена оцінка виникає в результаті співставлення людиною певного об'єкта, явища з ідеалізованою моделлю світу, а також зі своїми власними потребами.

Щодо значення вигуків, зауважимо, що більшість емотивних вигуків німецької мови є багатозначними і можуть мати позитивне, негативне, амбівалентне або невизначене забарвлення. Установити, яку саме емоцію виражає вигук, можна за допомогою ситуативного контексту. Деякі вигуки німецької мови пов'язані з вираженням лише однієї емоції. Наприклад, емотивний вигук *i!* передає відразу, огиду і не може відображати ні захоплення, ні задоволення, наприклад: *Iieh! Ist das scheußlich! Rief seine Mutter* (A. Sommer-Bodenburg, 52).

Ураховуючи особливості семантики емотивних вигуків, їх розподілено на такі семантичні групи:

1. Вигуки, які виражають позитивні емоційні стани (радість, гарний настрій, полегшення, захоплення): *ah!, ei!, ho!, ha!, o! (oh!), au!*, наприклад: захоплення: "**Ah bravo!**" *antwortete Cipolla. "Du gefällst mir, Giovanotto"* (Th. Mann, 92); ніжність: "*T, t, t", schnalzte er. "Ei, ei, ei! La, la, la! Du süßes Käferchen, willst du die Meine sein?"* (Th. Mann, 89); радість: **Au ja, freute sich der kleine Kulisch** (H. W. Katz, 42); згода: *all right!, top (p)!*, наприклад: **all right: gehen wir? All right (einverstanden)!** (Klappenbach, 108).

Звукові жести можна назвати "чистими мовними сигналами емоцій", адже в них вираження збігається зі змістом: *toi-toi-toi!* – вживається в ситуації, коли мовець висловлює собі або іншим особам побажання успіху в будь-якій справі й тим самим виражає свою повагу, піклування: "*Alles, was ich für ein erfolgreiches Telefonat benötige, habe ich bereitgelegt: eine Tüte Brezeln, zum kauen bei Nervosität, ein Riesenglass Eißwasser gegen ausgetrocknete Lippen, einen roten Lippenstift für denselben Zweck, Notizblock und Bleistift für hoffentliche Verabredungen, toi, toi, toi!*" [3, с. 154–161].

2. Вигуки, що передають негативні емоційні реакції (біль, печаль, сум, тривогу, нарікання, страх, жах): *ach!, au!, aua!, autsch!, oh!, äh!, äks!, ho!, brr!, pfui!*.

Багатозначний вигук *ach!* виражає низку емоцій, які можна розпізнати лише в мовленнєвому контексті: нарікання: "**Ach**, *heiliger Herr*", *schluchzte sie*, "*ich verdiene nicht Euer lobendes Gedenken, denn Gott kennt meine Sünde*" (Th. Mann. Der Erwählte, 232); туга: "**Ach**, *Wien! Sie sorgen um dieses Welthindernis, vermutlich, weil Sie in dem morschen Imperium, dessen Haupt es ist, die Mumie des Heiligen Römischen Reiches deutscher Nation erkennen!*" (Th. Mann. Der Zauberberg, 534); іронія: "**Ach**, *wie rührend!*" *sagte Anna bissig* (Angela Sommer-Bodenburg, 48); неприємне здивування: *Um zehn muss ich da sein, sagt er mit erstickter Stimme. Und morgen Abend ist das Kolloquium. Ach, ich dachte, das wäre heute gewesen?* (R. Koch, 16); тривога: **Ach** *diese übergroße Gelehrigkeit der Jugend! – sie ist die Verzweiflung der Erzieher, denn vor allem ist sie bereit, sich im Schlimmen zu bewähren* (Th. Mann. Der Zauberberg, 342).

Неприємні почуття й емоції передаються також іншими вигуками, які, на відміну від вигука *ach!*, мають меншу кількість позначуваних емоцій, наприклад, **Au**, *das tut weh!* (Duden, 149). Вигук *au!*, у наведеному прикладі виражає фізичний біль. Емотивний вигук *brr!* відображає відчуття огиди, відрази, неприємного відчуття, наприклад: **Brr!** *Frische Gräber jagten ihm immer einen schrecken ein* (A. Sommer-Bodenburg, 59).

До лайливих вигуків належать: *Verdammt!*, *Mist!*, *Scheiße!*, *Quatsch!*, *Schnickschnack!*, що передають: роздратування: "**Mist!**", *rief Hansen aufgebracht. "Diese Kerle von der Kommission verderben wirklich alles! Vor allem der Baron!"* (K. Köster-Lösche, 336); розчарування: **Scheiße**, *sagt Christina. Wieder nichts* (R. Koch, 303); занепокоєння: "*Ein bisschen heiß und frostig bin ich schon seit meiner Ankunft hier oben. "Aha. Und wo haben Sie Ihr Thermometer?" "Ich habe keins bei mir, Frau Oberin. Wozu ich bin nur zu Besuch hier, ich bin gesund. "Schnickschnack! Haben Sie mich gerufen, weil Sie gesund sind?"* (Th. Mann. Der Zauberberg, 236); зневагу: **Alles Quatsch**, *sie haben die Universalisierung der Kohlenkiste verschlafen, aber ausgerechnet ich werde ihnen das sagen!* (Das Narrenhaus, 35); незгоду: *Ich behaupte jedenfalls, dass in hundert Jahren keiner mehr Fleisch, noch Eier..." "Quatsch", sagte der Kronprinz* (H.W. Katz, 384).

Проте лайливі слова можуть відображати також позитивні емоційні стани, наприклад, радість: "**Donnerwetter**. *Das ist mal eine erfreuliche Nachricht*", *sagte Hansen anerkennend* (Kari Köster-Lösche, 366).

Отже, уживання лайливих слів зумовлене здебільшого такими емоціями й почуттями, як роздратування, зневага, розчарування, осуд, занепокоєння тощо. Проте, залежно від контексту, лайки можуть виражати позитивні емоційні стани.

3. Амбівалентні вигуки – вигуки, що одночасно передають полярні почуття та емоції, тобто не містять у своїй семантиці яскравого відбиття позитивних чи негативних емоційних станів і виражають: здивування: "**Ach**, *Sie gehören gar nicht zu Hannibals Angehörigen?" fragte Ahrendt erstaunt* (S. Fitzek, 136); байдужість: *Mit Margret, das ist doch alles nichts Ernstes gewesen. Ach, das interessiert mich überhaupt nicht mehr* (R. Koch, 320); цікавість: "*Ich habe ihn gesehen. "Wo, Effendi? Oh, sag es schnell! Und wann?"* (K. May, 90); розуміння, прояснення: *ah!, aha!, ach so!*, напр.: *Mann sagt: "Jugend", "Liebe", "Gold" – und jeder Mensch weiß sofort: "Aha, das und das wird gemeint"; співчуття: "Ach, Ärmste, Liebste, Trauteste", so weinte er, "wie ist mir das Herz zerrissen um deinetwillen, ob deiner Not und meiner großen Schuld!"*.

4. Невизначені вигуки – слова, за допомогою яких передаються: сумнів: "*Geh mit*", *sagte er zum König der Luft. "Hm!"* (L. Frank, 57); роздум: *hm!, äh!:"Hm", brummelte Clenunt. "Wer könnte denn darüber etwas wissen?"* (Kari Köster-Lösche, 111).

Висновки досліджень. Більшість емотивних вигуків – багатозначні. Їхня семантика розкривається за допомогою мовленнєвої ситуації, або контексту. Залежно від емоцій і почуттів, на які вказують емотивні вигуки, їх розподілено на ті, що виражають позитивні, негативні, амбівалентні або невизначені емоційні реакції. **Перспективи подальших наукових розвідок** подальших розвідок убачаємо в дослідженні гендерних особливостей вживання вигуків у сучасному німецькому мовленні, а також порівняння й зіставлення вигуків різних мов.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гамзюк М. В. Емотивність фразеологічної системи німецької мови (досвід дослідження в синхронії та діахронії) : дис. ... доктора філол. наук: 10.02.04 / Гамзюк Микола Васильович. - К., 2001. - 424 с.
2. Изард К. Эмоции человека / Кэррол Изард. - М. : Изд-во Москов. ун-та, 1980. - 440 с.

3. Шавловська-Лунгу Т. С. Лексичнi засоби створення емотивностi сучасноi нiмецькоi молодiжної мови / Т.С. Шавловська-Лунгу // Науковий вiсник кафедри ЮНЕСКО Киiвського нацiонального лiнгвiстичного ун-ту. Серiя Фiлологiя. Педагогiка. Психологiя. - К. : Вид. центр КНЛУ, 2005. - Вип. 11. - С. 154-161.
4. Шаховский В. И. О лингвистике эмоций / Виктор Иванович Шаховский // Язык и эмоции : [сб. науч. трудов ВГПУ]. - Волгоград : Перемена, 1995. - С. 3-14.

Тесля В. Емотивные междометия в современном немецком языке как средство выражения эмоций и чувств человека.

Статья посвящена изучению эмотивных междометий в современном немецком языке. Эмоции и чувства в языке передают эмотивы: имена существительные, глаголы, прилагательные, наречия. Выражение эмоций для указанных языковых единиц является вторичной функцией. Передача эмоций – первичная функция междометий. Междометия понятны для всех носителей языка. Говорящий, выражая эмоцию, указывает на отношение к предметам явлениям и событиям окружающей среды, а также оказывает влияние на эмоции и чувства слушателя. Эмотивные междометия выражают различные психические состояния. Большинство таких междометий являются многозначными. Их семантика раскрывается в контексте или конкретной ситуации. Одно междометие может содержать несколько сем, часто даже противоположных. Эти особенности стоит учитывать при делении их на семантические группы. В соответствии с передаваемыми эмоциями междометия разделены на такие, которые указывают на положительные (нежность, радость, облегчение, восхищение), отрицательные (печаль, страх, отвращение), амбивалентные (удивление, безразличие, сочувствие) и неопределённые (сомнение, недоверие) эмоциональные реакции.

Ключевые слова: эмоции, эмотивы, эмотивные междометия, семантика, семантические группы, положительные, отрицательные, амбивалентные, неопределённые эмоциональные реакции.

Teslya V. Emotional Interjections in the Modern German Language as the Means for Expression of Emotions and Feelings of a Person.

The article is devoted to the investigating of emotional interjections in the modern German language. The reference to this subject matter finds out to be productive for the verbalization's discovery of emotions and feelings of a person with the help of the investigated lexical units.

Emotions and feelings in the language are conveying by the emotive units: nouns, verbs, adjectives and adverbs. Though the expression of emotions for the nominated parts of speech is the secondary function. The transfer of emotions in it's pure form is appropriated for the interjections, that are understandable for all native speakers of language. The speaker, expressing an emotion, denotes the relation to the subject of speech and influences the emotions and feelings of a listener. Emotive interjections express different mental states. The majority of these interjections are polysemantic. It's semantics is discovered with the help of a definite speech situation or a context, therefore one interjection can contain some semes, often even opposite. These peculiarities must be considered during the differentiation of the interjections according semantic groups. So emotive interjections are classified as those, that convey: 1) positive emotional reactions – tenderness, joy, relief, inspiration; 2) negative emotional states – pain, blaming, sadness, sorrow, fear, disgust; 3) ambivalent – wonder, indifference, sympathy; 4) undefined – doubt, mistrust.

Key words: emotions, emotive units, semantics, semantic groups, positive, negative, ambivalent, undefined emotional states.

Тетяна Тищенко
(Київ)

УДК 811.111'342.9

**ПРОСОДИЧНЕ ОФОРМЛЕННЯ ЧОЛОВІЧИХ ПОЗИТИВНИХ ОЦІННИХ
ВИСЛОВЛЕНЬ У СУЧАСНОМУ АНГЛІЙСЬКОМУ ДІАЛОГІЧНОМУ МОВЛЕННІ**

Статтю присвячено експериментально-фонетичному дослідженню просодичних характеристик експліцитних чоловічих позитивних оцінних висловлень у сучасному англійському діалогічному мовленні побутової сфери з урахуванням фактора статі адресата мовлення. У статті з'ясовано роль гендера у сучасних соціолінгвістичних дослідженнях актуалізації категорії оцінки.